

УДК 331.108.26+658.001

Колісніченко І.О., викладач[©]*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський***ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНА ПЕРЕДУМОВА
ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Визначено, особливості розвитку вітчизняних підприємств агропромислового комплексу в контексті активізації інноваційної діяльності, розглянуто інноваційні здобутки аграріїв України, а також з'ясовано коло проблем, що гальмують інноваційний розвиток сільського господарства.

Ключові слова: *інновації, агропромислове виробництво, інвестиції.*

Постановка проблеми. Проблема інноваційного розвитку агропромислового виробництва належить сьогодні до числа найбільш пріоритетних і привертає особливу увагу своєю складністю, різноманітністю та неоднозначністю розв'язання. Актуальність її розроблення обумовлена появою нових закономірностей суспільного відтворення, кардинальними зрушеннями техніко-технологічної бази виробництва, модифікацією його організаційно-економічних форм. Ця проблема є ключовою у досягненні продовольчої безпеки країни, принциповому оновленні ресурсної бази, поліпшенні стану навколишнього середовища, вирішенні соціальних питань.

Аналіз останніх досліджень. Сучасним інноваційним перетворенням аграрної сфери присвячено праці багатьох вітчизняних вчених. Серед них праці С.А. Володіна, М.Ю. Коденської, П.А. Лайка, П.М. Музики, П.П. Руснака, П.Т. Саблука, С.О. Тивончука, О.В. Шубравської та ін. Разом з тим, нинішня ситуація в державі, економічна та політична нестабільність – ставлять питання перед науковою спільнотою про якнайшвидшу побудову в Україні реально діючої інноваційної моделі економічного розвитку, вимагають подальшого вивчення вказаного питання та проблем підвищення інноваційної активності підприємств зокрема аграрного сектору.

Мета статті. Висвітлення особливостей діяльності вітчизняних підприємств агропромислового комплексу в контексті активізації інноваційної діяльності.

Викладення основного матеріалу. Нині сільське господарство України знаходиться на початковому, підготовчому етапі інноваційної розбудови, а самі інноваційні перетворення мають розрізнений, фрагментарний характер. Але вже сьогодні, на нашу думку, створюються реальні умови для їх трансформації у цілісну систему інноваційних зрушень в агропромисловому виробництві. До низки цих умов можна віднести: розвиток системи освіти; досягнення аграрної науки; розробку і реалізацію довгострокових державних цільових програм інноваційного спрямування в аграрній сфері; формування інноваційної

інфраструктури агропромислового виробництва; створення розгалуженої мережі центрів наукового забезпечення АПК, консультаційних центрів, дорадчої служби з метою посилення співпраці наукових установ і сільськогосподарських підприємств; відпрацювання механізму трансферу інновацій на комерційній та некомерційній основі; розвиток інноваційного підприємництва внаслідок поєднання зусиль приватного бізнесу та держави.

Науковий доробок вітчизняних вчених досить вагомий. Так, зокрема національна академія аграрних наук України (далі НААН,) є державною науковою організацією, яка здійснює фундаментальні наукові дослідження, організовує, проводить та координує прикладні дослідження з проблем агропромислового комплексу. НААН 2010 року завершено 1281 фундаментальну науково-дослідну розробку, створено 304 сорти і гібриди сільськогосподарських рослин; 13 порід та внутріпородних типів тварин, комах; 70 теорій, концепцій та 14 стратегій розвитку; 211 методологій, методів та методичних рекомендацій; 47 математичних моделей [3].

Вагомою є розробка ДНК-технології розподілу вихідного і колекційного селекційного матеріалу за рівнем генетичної спорідненості; ДНК-технології добору за молекулярними маркерами (MAS); за маркерами генів стійкості до захворювань, за маркерами генів, які контролюють господарсько цінні ознаки пшениці і ячменю, спосіб системної оцінки посухостійкості селекційного матеріалу пшениці озимої. Створено 10 ліній озимої м'якої пшениці, 12 батьківських форм гібридів кукурудзи, 15 батьківських форм гібридів соняшнику донорів ознак групової стійкості до збудників захворювань. Уперше в Україні створено трьохлінійні гібриди жита озимого з урожайністю зерна 6,2 т/га. Створено материнські форми гетерозисних гібридів ріпаку озимого та 7 ліній-закріплювачів стерильності у ріпаку. Створені вихідні селекційні матеріали цукрових буряків, стійкі до ризоманії, церкоспорозу.

Розроблено багатомірні математичні “моделі тварини”, використання яких дозволяє суттєво підвищити точність оцінок племінної цінності тварин. Сформовано ДНК-паспорти різних порід свиней на основі міжлокусних асоціацій генів. Розроблено математичні моделі та комп'ютерні програми для підвищення ефективності селекції птиці. Установами Академії 2010 року завершено 1309 прикладних науково-дослідних розробок, розроблено 71 вид нової техніки, машин і обладнання; 419 технологій та технологічних інструкцій; 8 видів нових матеріалів; 15 засобів захисту рослин і тварин; 15 видів діагностикумів та вакцин; 143 способи; 354 рекомендації.

Для умов Лісостепу і Полісся розроблені технології, які залежно від рівня ресурсного забезпечення дозволяють вирощувати: зерна кукурудзи по 6-11 т/га, ріпаку – озимого по 3,7-5,5 т/га і ярого по 2,5-3,0, сої – 2,5-3,5, льону олійного – 2,0-2,6, гірчиці ярої – 3,0-3,5, коренеплодів цукрових буряків – 50-60 т/га та яблук 19,9 т/га. В галузі баштанництва розроблено 9 технологій і видано 9 рекомендацій виробництву [4].

Переважає більшість інноваційних здобутків вітчизняних аграрних підприємств пов'язана нині з використанням наукових розробок, що сприяють

інтенсифікації сільського господарства, забезпечують економію матеріальних ресурсів і гарантують підвищення ефективності виробництва с.-г. продукції.

В економічному розвитку підприємств і забезпеченні в них розширеного відтворення ключову роль відіграють інвестиції. Їх відсутність призводить до зниження активності інноваційної діяльності, без здійснення якої розраховувати на ефективне функціонування аграрних формувань практично неможливо. Згідно проведених досліджень інвестиції в аграрний сектор вирости, а також зростає інвестиційна активність підприємств. Однак їх частка значно нижча від промисловості та від середнього рівня по всіх секторах економіки, що вказує на необхідність їх збільшення та визначення пріоритетів інвестування включаючи інновації. За темпами приросту інвестицій сільське господарство ввійшло у трійку лідерів поряд із торгівлею та іншими видами діяльності (рис. 1).

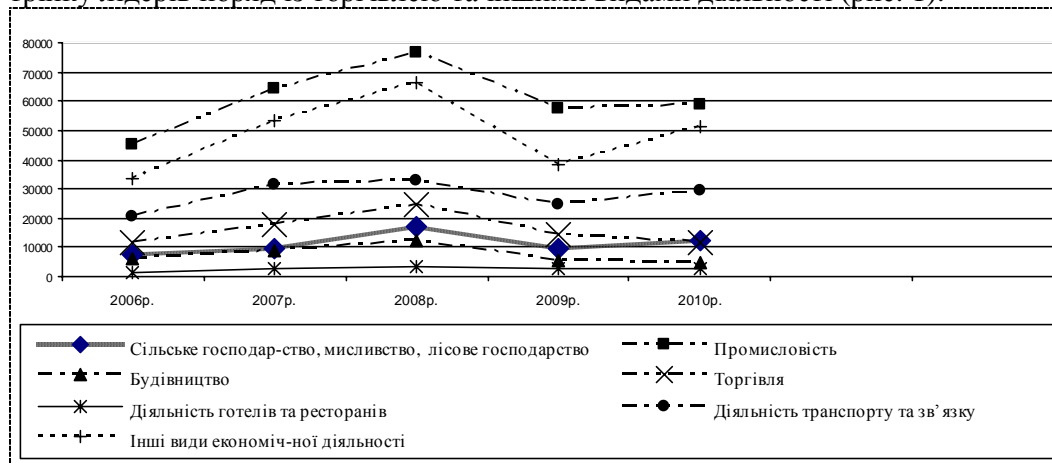

Рис. 1. Динаміка зміни обсягів інвестування по секторах економіки, млн.грн

В цілому по Україні майже половину капітальних інвестицій за всіма видами економічної діяльності направляли на будівництво, третину на придбання нових основних засобів. В аграрному секторі економіки 66% ресурсів направлено на придбання нових основних засобів, 26% на будівництво, що вирізняє структуру вкладів від інших видів бізнесу.

Для забезпечення ефективних умов розвитку інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств необхідно розробити механізм державного регулювання інвестиційних процесів. Поряд із цим можна відмітити суттєвий недолік у низькій активності підприємств, а саме тільки 27,5% із їх загальної кількості підприємств інвестували свій розвиток. Однак позитивним є той факт, що інвестиційна активність підприємств зростає. Слід відмітити, що при незначній питомій вазі тільки у 5% від загальної кількості підприємств, значно вищу інвестиційну активність 39,7% мають підприємства агропромислового сектору [5].

Потрібно відновити довіру інвесторів та населення, проводити більш виважену діяльність банків і підприємств, що буде гарантією для забезпечення стабільності кредитних та інвестиційних ринків. Важливо відрегулювати

економічні відносини в державі так, щоб вони забезпечували еквівалентний обмін між сільським господарством та іншими сферами економіки.

Необхідно концентрувати інвестування на впровадження високопродуктивних інноваційних, біо- та нанотехнологій, налагодження випуску ефективних хімічних засобів захисту рослин і тварин, оновлення й модернізацію виробництва, використання новітніх технологій. Потрібні також прямі державні інвестиції для забезпечення реалізації пріоритетів розвитку через підтримку селекції та насінництва, племінної справи у тваринництві, захист навколишнього середовища, розвиток соціальної сфери села.

Завдання підвищення інноваційно-інвестиційної привабливості українського аграрного виробництва особливого значення набуває у зв'язку зі вступом нашої країни до СОТ, у цих умовах кожне конкретне підприємство має бути привабливим для потенційного інвестора, оскільки вільні інвестиційні кошти є обмеженими й інвестори схильні їх спрямувати в найефективніші сфери господарювання.

В результаті експертної оцінки для інноваційної програми по Хмельницькій області визначені для фінансування 9 проектів. наступні проекти за ступенем їх пріоритетності. Термін окупності коливається в межах від 2 до 10 років. Сума інвестицій по окремих проектах коливається в межах від 63 до 36000 тис дол США. Серед проектів є такі, які передбачають повне самофінансування, наприклад, ТОВ "Виробничо-комерційна фірма "Агро-Еко ХНІ" (розвиток тваринницької галузі), а майже по кожному другому з них є цілковита потреба в залученні інвестиційних ресурсів: ПП "Дочірна компанія "Енсел-1"(інтенсифікація вирощування зернових та технічних культур), ФГ "Бізон-1" с. Сахнівці (створення племінного репродуктора), ПП "Аграрно компанія 2004" (будівництво елеватора на 60 тис. тонн зерна) та ін.[1].

Отже, інноваційні перетворення поступово охоплюють аграрний сектор економіки, але поки що вони торкаються обмеженої кількості сільгоспвиробників. Активізації інноваційної діяльності в аграрній сфері заважає ціла низка несприятливих чинників, пов'язаних з обмеженістю механізмів впливу на інноваційні процеси.

Насамперед слід вказати на відпрацьованість законодавчої бази і навіть повну відсутність деяких юридичних норм, досить важливих для розгортання інноваційної діяльності. Так, в Україні відсутнє законодавче визначення органічного сільського господарства, не налагоджена система реєстрації підприємств, що займаються виробництвом екологічно чистої продукції, не відпрацьовано стандарти якості органічного продовольства. Бракує належного патентно-ліцензійного захисту на сорти і гібриди вітчизняної селекції, які внесені до Державного реєстру рослин.

Держава недостатньо дбає про розвиток організаційно-економічних форм інноваційного спрямування, не надає аграріям належної фінансової допомоги. Наприклад. В Україні відсутнє державне замовлення на елітне насіння, а це суттєво заважає впровадженню сортів вітчизняної селекції.

На ринку України спостерігається стихійне збільшення імпорту зарубіжної сільськогосподарської техніки, але держава не намагається підпорядкувати його своєму контролю. Виконання лізингових програм, розрахованих на підтримку вітчизняних виробників сільськогосподарської техніки, нині загальмовано.

Недостатнє державне фінансування аграрної науки. Зменшення обсягів кредитування сільськогосподарських підприємств, підвищення їх витрат на виробництво обумовлюють слабкий інтерес аграріїв до інноваційних розробок. Цьому також заважають нерозвиненість інформаційних джерел, тимчасовий характер співпраці аграрних підприємств з науково-дослідними установами, відсутність наукового супроводу при опануванні нових технологій тощо.

Без ґрунтового розв'язання поставлених проблем успішний інноваційний розвиток аграрної сфери не можливий.

Висновки. Широке застосування інновацій є обов'язковим елементом сучасного агропромислового виробництва, розв'язання соціально-економічних проблем АПК, що пов'язані з пошуком механізмів підвищення економічних показників діяльності сільськогосподарських господарств та забезпечення населення високоякісною сільськогосподарською продукцією. Інноваційний розвиток АПК означає його якісне реформування, що базується на зростанні виробничих показників із одночасним удосконаленням соціально-економічного механізму сільського господарства, а також взаємопов'язаних з ним галузей. Цей процес повинен забезпечуватися постійним використанням більш досконалих технологій виробництва і переробки сільськогосподарської продукції, нових сортів культур рослин і порід тварин, прогресивних моделей соціально-економічного розвитку, сучасних моделей інформаційних технологій.

Для того щоб інноваційний розвиток агропромислового виробництва відповідав своєму призначенню і приносив очікувані результати, необхідне всебічне та повноцінне його забезпечення, що дозволить змінити існуючий інертний, і навіть, регресійний характер даного процесу. Прискорити його можна за допомогою ґрунтового розв'язання цілої низки проблем, що стосуються відпрацювання правової бази, удосконалення організаційно-економічних форм, поліпшення фінансування та інформаційного забезпечення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Література

1. Детальна інформація про Ярмарок інноваційних бізнес-проектів в агропромисловому комплексі України розміщена на сайті Української академії аграрних наук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaan.gov.ua>
2. Інноваційно-інвестиційна діяльність як чинник стабілізації економіки держави та регіонів: колективна монографія у 2 т. / [за ред. А. В. Череп]. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2010. – Т. 2. – 312 с.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні /Держкомстат України; Відповідальний за випуск І.В. Карачова.-2010р.- <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Пріоритетні завдання науки [Електронний ресурс] / Українська академія аграрних наук. – 2006-2010 . – Режим доступу: Web-admin: Igor Shevchenko

5. Сільським господарством все більше цікавляться інвестори //Корреспондент. – 2010. № 8, 5-11 березня.

Summary

Kolisnichenko I.A.

Podolsky State Agricultural and Technical University

**INNOVATIVE ACTIVITY AS A BASIS PREREQUISITE FOR EFFECTIVE
DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES**

Determined features of the domestic agricultural enterprises in the context of intensified innovation, considered innovative achievements farmers Ukraine and found a number of problems that hinder innovative development of agriculture.

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.